

Uwagi wstępne do drugiego wydania	5
---	---

I. EUROPA W PRZEDEDNIU EKSPANSJI KOLONIALNEJ

A. Sytuacja polityczna	9
B. Stosunki gospodarcze Europy do schyłku XV w.	12
1. ZALUDNIENIE	12
2. STOSUNKI WIEJSKIE	15
a) Ustrój rolny w krajach zachodniej Europy	15
b) Początki rozkładu systemu manorialnego	17
c) Ustrój rolny środkowej i wschodniej Europy	20
d) System uprawy roli	21
e) Konflikty społeczne na wsi	22
3. ROZWÓJ PRZEMYSŁU	24
a) Przemysł wiejski	24
b) Produkcja pozarolnicza. Rozwój miast	25
4. KSZTAŁTOWANIE SIĘ RYNKÓW ZBYTU. AKUMULACJA KAPITAŁU	27
5. POZAEUROPEJSKIE OŚRODKI AKTYWNOŚCI GOSPODARCZEJ	30

II. OKRES EKSPANSJI KOLONIALNEJ EUROPY I NARASTANIA ELEMENTÓW KAPITALIZMU (1500—1750)

A. Pierwsze wieki ekspansji kolonialnej	35
1. GENEZA KOLONIALIZMU EUROPEJSKIEGO	35
2. EKSPANSJA KOLONIALNA DO POŁOWY XVII w.	36
3. SKUTKI GOSPODARCZE EKSPANSJI KOLONIALNEJ	40
B. Ogólna charakterystyka gospodarki europejskiej od początku XVI w. do połowy XVIII w.	48
C. Przeobrażenia ludnościowe	50

1. OGÓLNY WZROST ZAŁUDNIENIA	50
2. CZYNNIKI ZMIAN LUDNOŚCIOWYCH. WZROST LUDNOŚCI MIEJ- SKIEJ	53
3. PRZEMIANY STRUKTURY SPOŁECZNEJ	55
D. Rolnictwo	59
1. PRZEMIANY USTROJU ROLNEGO	59
a) Istota i przyczyny dualizmu agrarnego Europy	59
b) Europa zachodnia	61
1) Anglia	61
2) Pozostałe kraje	63
c) Kraje Europy środkowej i wschodniej	65
d) Konflikty społeczne na wsi	69
2. TECHNIKA ROLNA	70
E. Przemiany gospodarcze poza rolnictwem	73
1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA	73
2. MERKANTYLIZM	75
a) Ogólne zasady	75
b) Rozwój merkantylizmu w ważniejszych krajach Europy	79
c) Kameralizm	86
3. NARASTANIE ELEMENTÓW KAPITALIZMU W EUROPIE (OD XVI DO POŁOWY XVIII W.)	91
a) Formy akumulacji kapitału	91
b) Rozwój miast, ich zabudowa i stan sanitarny	95
c) Rozwój przemysłu	98
1) Ogólne warunki rozwoju produkcji przemysłowej	98
2) Rzemiosło cechowe	101
3) Kapitalistyczne formy produkcji: nakład	102
4) Kapitalistyczne formy produkcji: manufaktura	104
d) Początki klasy robotniczej	107
e) Transport	110
f) Środki informacji	112
g) Technika i organizacja handlu	113
h) Eksploatacja kolonii. Niewolnictwo	116
i) Zrzeszenia kapitałowe. Rola kapitału akcyjnego	123
1) Wzrost znaczenia kapitału zbiorowego	123
2) Rozwój spółek akcyjnych. Spekulacje giełdowe	124
3) Wielkie kompanie handlowe	127
j) Kredyt	129
1) Kredyt wekslowy	129
2) Długi publiczne	130
k) Bankowość, pieniądź, ubezpieczenia	132
1) Rozwój instytucji bankowych	132
2) Pieniądź papierowy i kruszcowy	134
3) Ubezpieczenia	136

4.	KRYZYS FEUDALIZMU W NIEKTÓRYCH KRAJACH POZAEUROPEJSKICH W OKRESIE OD XVI DO POŁOWY XVIII W.	136
a)	Turcja, Persja	136
b)	Indie	140
c)	Chiny	142
d)	Japonia	145

III. OKRES KSZTAŁTOWANIA SIĘ KAPITALIZMU WOLNOKONKURENCYJNEGO (1750—1870)

A.	Charakterystyka okresu	151
1.	DYNAMIKA ROZWOJU. NOWE POGLĄDY GOSPODARCZE	151
2.	ISTOTA KAPITALIZMU. PERIODYZACJA OKRESU	154
B.	Dynamika zaludnienia	158
1.	ZMIANY IŁOŚCIOWE	158
2.	MIGRACJE. PRZEMIANY STRUKTURY ZAWODOWEJ	163
3.	POSTĘPY URBANIZACJI	165
4.	PRZEBUDOWA STRUKTURY SPOŁECZNEJ	167
C.	Kolonializm europejski od poł. XVIII w. do 1914 r.	174
1.	OKRES DO KOŃCA XVIII W.	174
2.	NOWA POLITYKA KOLONIALNA. APOGEUM IMPERIALIZMU KOLONIALNEGO	177
D.	Rewolucja przemysłowa	183
1.	PRZEWROT TECHNICZNY	184
a)	Źródła nowej techniki	184
b)	Postęp w przemyśle włókienniczym	186
c)	Maszyna parowa. Rewolucja w transporcie	187
d)	Przewrót w górnictwie i hutnictwie	190
e)	Przemiany techniczne w innych dziedzinach. Upowszechnienie postępu technicznego	191
f)	Ekonomiczne problemy wynalazczości	193
2.	ROZWÓJ PRODUKCJI PRZEMYSŁOWEJ DO LAT SIEDEMDZIESIĄTYCH XIX W.	194
a)	Czynniki rozwoju	194
b)	Anglia	195
c)	Francja i kraje sąsiednie	199
d)	Niemcy, Austria	203
e)	Rosja i inne kraje Europy	206
E.	„Rewolucja” agrarna	209
1.	OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA	209
2.	POSTĘP TECHNICZNY	211
a)	Wprowadzenie płodozmianu	212
b)	Nowe narzędzia i maszyny	213

c) Melioracje i nawożenie	214
d) Postęp w dziedzinie produkcji roślinnej	216
e) Postęp w zakresie produkcji zwierzęcej	220
3. PRZEMIANY STRUKTURY SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ WSI	222
a) Anglia	222
b) Francja i kraje sąsiednie	225
c) Niemcy i Austria	229
d) Rosja	232
e) Półwysep Bałkański i Rumunia	235
4. OGÓLNY ROZWÓJ PRODUKCJI ROLNEJ W L. 1750—1870	237
F. Transport i komunikacja	241
1. TRANSPORT LĄDOWY	241
a) Drogi lądowe	241
b) Transport wodny śródlądowy	243
c) Koleje	244
2. TRANSPORT MORSKI	249
3. KOMUNIKACJA I ŁĄCZNOŚĆ	252
G. Położenie i walka mas pracujących	254
1. KSZTAŁOWANIE SIĘ PROLETARIATU PRZEMYSŁOWEGO	254
2. POŁOŻENIE KLASY ROBOTNICZEJ	256
a) Anglia	256
b) Francja	259
c) Niemcy	261
d) Inne kraje Europy	263
e) Położenie robotników rolnych	263
3. RUCH ROBOTNICZY	265
a) Anglia	265
b) Francja	267
c) Niemcy	269
d) Początki międzynarodowego ruchu robotniczego	270
H. Rozwój wymiany handlowej i wykształcanie się rynku światowego	272
1) OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA	272
2) ZMIANY W DZIEDZINIE ORGANIZACJI I TECHNIKI HANDLU	273
3. ROZWÓJ HANDLU ZAGRANICZNEGO	275
a) Okres do końca XVIII w.	275
b) Wiek XIX: między protekcjonizmem i liberalizmem	277
I. Akumulacja kapitału, pieniądź i kredyt. Wahania koniunktury gospodarczej	291
1. FORMY AKUMULACJI, GIEŁDY, SPÓŁKI AKCYJNE	281
2. KREDYT, PIENIĄDZ, BANKI	284
a) Finansowanie inwestycji. Rola państwa	284
b) Pieniądź	284
c) Banki emisyjne	285

d) Inne banki	286
e) Ubezpieczenia	289
f) Skarbowość państwowa	289
3. PRZEBIEG KONIUNKTURY GOSPODARCZEJ	290
J. Stosunki gospodarcze w Stanach Zjednoczonych i Japonii do 1870 r.	
1. ROZWÓJ GOSPODARCZY STANÓW ZJEDNOCZONYCH	296
a) Sytuacja gospodarcza po uzyskaniu niepodległości. Rozwój zaludnienia	296
b) Niewolnictwo w stanach południowych	298
c) Rolnictwo	300
d) Rozwój przemysłu	303
e) Kwestia robotnicza	304
f) Rozwój transportu i handlu	306
g) Stosunki pieniężne	308
h) Przyczyny i skutki społeczno-gospodarcze wojny secesyjnej (1861—1865)	309
2. ROZWÓJ GOSPODARCZY JAPONII	311

IV. OKRES KAPITALIZMU MONOPOLISTYCZNEGO (1870—1914)

A. Charakterystyka okresu	321
B. Dynamika ludnościowa. Postępy urbanizacji	325
C. Przebieg koniunktury gospodarczej, dynamika dochodu narodowego	
1. WAHANIA KONIUNKTURY GOSPODARCZEJ	331
2. KSZTAŁTOWANIE SIĘ DOCHODU NARODOWEGO	333
D. Rozwój produkcji przemysłowej	336
1. POSTĘP TECHNICZNY	337
2. OGÓLNE WYNIKI I STRUKTURA TERYTORIALNA PRODUKCJI PRZEMYSŁOWEJ	342
3. ROZWÓJ PODSTAWOWYCH DZIAŁÓW PRZEMYSŁU	345
4. NOWE GAŁĘZIE PRZEMYSŁU	350
5. PROBLEMY RZEMIOSŁA	351
E. Koncentracja przedsiębiorstw	353
1. FORMY KONCENTRACJI	353
2. PRZEBIEG PROCESÓW KONCENTRACJI	356
F. Rozwój rolnictwa	360
1. PRZEOBRAŻENIA SPOŁECZNO-USTROJOWE	361
2. STREFY ROLNICZE	367
3. POSTĘP TECHNICZNY	369
4. WPŁYW WIELKIEGO KRYZYSU AGRARNEGO NA STRUKTURĘ I ROZMIARY PRODUKCJI ROLNEJ	371
a) Przyczyny i następstwa kryzysu	371

b) Zmiany obszaru i struktury upraw. Wyniki produkcyjne	373
c) Gospodarka hodowlana	377
G. Transport i komunikacja	379
1. ROZWÓJ KOLEJNICTWA	379
a) Charakterystyka ogólna	379
b) Stosunki organizacyjne i własnościowe	381
2. TRANSPORT WODNY ŚRÓDLĄDOWY I TRANSPORT KOŁOWY	384
3. TRANSPORT MORSKI	384
a) Usprawnienia techniczne transportu. Rozwój portów morskich	384
b) Wzrost tonażu okrętowego	385
c) Koncentracja w żegludze morskiej	386
d) Znaczenie wielkich kanałów międzynarodowych	387
H. Położenie klasy robotniczej	390
1. STRUKTURA SPOŁECZNO-ZAWODOWA I WZROST LICZEBNY KLASY ROBOTNICZEJ	390
2. PŁACE, MIESZKANIA	393
3. POSTULATY ROBOTNICZE. WALKA O KRÓTSZY CZAS PRACY	396
4. USTAWODAWSTWO SOCJALNE	397
5. WALKA STRAJKOWA	398
6. RUCH ZWIĄZKOWY	400
I. Rozwój wymiany handlowej	404
1. ORGANIZACJA I TECHNIKA HANDLU	404
2. HANDEL ZAGRANICZNY	406
a) Polityka celna	406
b) Dynamika międzynarodowych obrotów handlowych	407
J. Ekspansja kapitału finansowego	411
1. DROGI POWSTAWANIA KAPITAŁU FINANSOWEGO	411
2. ROZMIARY EKSPANSJI KAPITAŁU GŁÓWYCH MOCARSTW	412
3. METODY I KIERUNKI EKSPANSJI	414
K. Banki, pieniądz, kredyt	417
1. BANKI EMISYJNE, OBIEG PIENIĘŻNY W EUROPIE	417
2. SYSTEM WALUTOWY STANÓW ZJEDNOCZONYCH	419
3. INNE BANKI I FORMY KREDYTU	420
4. FINANSE PUBLICZNE	422
L. Spółdzielczość	424
1. ISTOTA I ZAŁOŻENIA RUCHU SPÓŁDZIELCZEGO	424
2. KIERUNKI ROZWOJU SPÓŁDZIELCZOŚCI	425
a) Spółdzielczość wytwórcza	425
b) Spółdzielczość spożywców	425
c) Spółdzielczość kredytowa i rolnicza	427

V. KRYZYS GOSPODARCZY I SPOŁECZNY KAPITALIZMU (1914—1939). BUDOWA SOCJALIZMU W ZWIĄZKU RADZIECKIM

A. Ogólna charakterystyka	431
B. Problemy gospodarcze pierwszej wojny światowej (1914—1918)	434
1. PRZYCZYNY KONFLIKTU WOJENNEGO. PRODUKCJA I FINANSE	434
2. BLOKADA GOSPODARCZA, SYTUACJA W TRANSPORCIE MORSKIM	437
3. INTERWENCJONIZM PAŃSTWOWY	438
4. POŁOŻENIE ROLNICTWA, REGLAMENTACJA ŻYWNOŚCI	440
5. ZATRUDNIENIE	442
6. KOSZTY I STRATY WOJENNE	443
C. Stosunki gospodarcze i społeczne Europy, Stanów Zjednoczonych i Japonii w latach 1918—1939	446
1. POWOJENNE TRUDNOŚCI ODBUDOWY	446
a) Gospodarcze skutki wojny i ich usuwanie	446
b) Kwestia odszkodowań i długów	449
c) Przegrupowanie sił	450
2. ROZWÓJ ZALUDNIENIA	452
3. KSZTAŁTOWANIE SIĘ KONIUNKTURY GOSPODARCZEJ I DOCHODU NARODOWEGO	455
a) Przebieg koniunktury gospodarczej	455
b) Kształtowanie się dochodu narodowego	458
4. ROZWÓJ TECHNIKI I ORGANIZACJI PRODUKCJI	460
a) Osiągnięcia	460
b) Trudności	463
5. ROZWÓJ PRZEMYSŁU	464
a) Dynamika produkcji	464
1) Ogólny przegląd	464
2) Układ regionalny i branżowy	467
b) Koncentracja i monopolizacja przemysłu	471
6. POŁOŻENIE ROLNICTWA	475
a) Zmiany struktury agrarnej	475
b) Polityka rolna, kryzys agrarny	477
c) Nożyce cen	479
d) Postęp techniczny	481
e) Wyniki produkcyjne	482
f) Położenie ludności wiejskiej	483
7. TRANSPORT I ŁĄCZNOŚĆ	484
8. POŁOŻENIE KLASY ROBOTNICZEJ	487
9. ZMIENNE LOSY HANDLU ŚWIATOWEGO	495
a) Polityka celna i handlowa do 1929 r.	495

e) Sprawy pieniężne i kredytowe	584
f) Położenie materialne ludności	585
4. UWAGI KOŃCOWE	586

VI. LATA DRUGIEJ WOJNY ŚWIATOWEJ I ODBUDOWY (1939—1949)

A. Gospodarka wojenna	593
1. PRZYGOTOWANIA DO WOJNY	593
2. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GOSPODARKI WOJENNEJ	595
3. PRZEMYSŁ WOJENNY	597
a) Ogólna charakterystyka	597
b) Kraje „Osi”	598
c) Kraje alianckie	601
d) Związek Radziecki	605
4. ROLNICTWO, APROWIZACJA	607
5. OBRÓT TOWAROWY	610
6. PROBLEMY ZATRUDNIENIA	612
7. FINANSE WOJENNE	617
8. STRATY I ZNISZCZENIA WOJENNE	621
B. Odbudowa gospodarcza w latach 1945—1949	623
1. UWAGI OGÓLNE. ZALUDNIENIE. POSTĘPY NOWEJ TECHNIKI	623
2. WYMIANA HANDLOWA	626
3. SPRAWY FINANSOWE	628
4. POŁOŻENIE GOSPODARCZE NIEMIEC, WŁOCH i JAPONII	632
5. ODBUDOWA PRZEMYSŁU	634
6. PRZEOBRAŻENIA W ROLNICTWIE	638
7. ZAKOŃCZENIE	640
Wskazówki bibliograficzne	647
Indeks osób, miejsc i rzeczy	668
Spis tabel	699
Spis map	701
Spis wykresów	702